

ВІДГУК
офіційного опонента на кандидатську дисертацію
Малихіної Ольги Андріївни
«Психологічні умови формування самоповаги у студентів вищих
навчальних закладів»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук
за спеціальністю 19.00.07 - педагогічна та вікова психологія

Актуальність теми дисертаційного дослідження Малихіної Ольги Андріївни зумовлена змінами сьогодення, переглядом життєвих принципів та цінностей кожної людини, які впливають на формування та становлення особистості. У зв'язку з цим викликом часу стає максимальне розкриття потенціалу кожної людини, сприяння її саморозвитку та самореалізації, які детермінують прояв самоповаги особистості.

Вивчення самоповаги набуває особливої значущості в контексті формування особистості студента як суб'єкта, що активно опановує суспільний досвід. Саме студентський вік є тим періодом життя молоді людини, в якому відбувається формування суб'єктності особистості, активний розвиток її моральної свідомості. У зв'язку з цим викликом часу стає максимальне розкриття потенціалу молоді людини, сприяння її саморозвитку та самореалізації, які детермінують прояв самоповаги особистості. З огляду на це, актуалізується проблема формування самоповаги в студентському віці через створення цілеспрямованих психологічних умов.

Отже, зважаючи на актуальність, соціальну значущість та недостатню розробленість проблеми формування у студентів самоповаги, дисертаційне дослідження Малихіної О. А. є своєчасним і необхідним.

Зміст дисертаційної роботи являє собою глибоке і детальне вивчення проблеми дослідження, що знайшло змістовне відображення у визначенні базових засад наукового пошуку. Дисертантка чітко сформулювала об'єкт, предмет, мету і завдання дослідження, об'єктивно окреслила наукову новизну та практичну значущість одержаних результатів.

Слід також відзначити вдало вибудований Малихіною О. А. план теоретичного та емпіричного дослідження, вміло поєднані якісний і статистичний аналіз одержаних результатів. Текст повною мірою проілюстрований 17 таблицями й 22 рисунками, що полегшує розуміння дослідження та позитивно впливає на сприйняття основних результатів та висновків.

Цінність рецензованої праці зумовлюється й тим, що її дослідно-емпірична робота включає в себе не лише констатувальний психологічний експеримент, але, що особливо важливо, об'ємний формувальний експеримент.

Перший розділ «Теоретичні засади формування самоповаги у студентів закладів вищої освіти» засвідчив наукову обізнаність та глибоку професійну компетентність дисертантки у обраній проблемі. Літературний огляд показує орієнтацію Малихіної О. А. у існуючих підходах і здатність до їх зрілої адекватної оцінки. Здійснений аналітичний огляд значної кількості вітчизняних і зарубіжних наукових літературних джерел дозволив висвітлити стан досліджуваної проблеми, визначити психологічний зміст самоповаги особистості, проаналізувати вікові особливості розвитку самоповаги, обґрунтувати та визначити поняття «самоповага в студентському віці». Презентовано модель структури самоповаги, яка містить когнітивний, емоційно-ціннісний, та поведінковий компоненти, кожний з яких характеризується певними конструктами. Обґрунтовано психологічні умови формування самоповаги у студентів закладів вищої освіти, що дало підстави зробити висновок про необхідність подальшого експериментального дослідження.

Другий розділ «Експериментальне дослідження особливостей розвитку самоповаги особистості студента» містить загальну стратегію емпіричного дослідження. Доцільно зауважити, що дисертантка застосовує адекватний методичний апарат, який відповідає поставленим завданням і забезпечує отримання надійних і достовірних результатів розвитку самоповаги в

студентському віці. Всі презентовані методики спрямовані на цілісне вивчення структурних компонентів самоповаги у студентів закладів вищої освіти. Вони утворюють нерозривну єдність між собою. Отримані результати відзначаються ретельним оформленням якісних і кількісних даних, сприймаються переконливо, не викликаючи сумнівів щодо процедурно-діагностичного перебігу констатувального експерименту та інтерпретації його результатів. При обробці емпіричних даних використовувались статистичні методи. Одержані кількісні показники відображені в таблицях та діаграмах, що свідчить про об'єктивність і надійність дослідження.

Зроблено висновок про недостатній рівень розвитку самоповаги у студентів закладів вищої освіти – лише 22,57% респондентів мають високий рівень самоповаги, що свідчить про доцільність розробки психологічної програми формування цього феномену в студентському віці.

У третьому розділі «Психологічні умови формування самоповаги у студентів закладів вищої освіти» викладено загальну стратегію, мету й завдання формувального експерименту. Дисертанткою змістовно представлено модель формування самоповаги у студентів закладів вищої освіти, яка дозволила наочно відобразити динамічний аспект розвитку самоповаги. У моделі відображено взаємозв'язок всіх структурних елементів, а саме: розвивальних засобів (мінілекції, індивідуальні консультації, групові дискусії, воркшопи, вправи-ситуації, сторітелінг, складання ситуаційних 3D моделей, самоописи, проєктивне малювання), психологічних умов (усвідомлене уявлення про себе; адекватна самооцінка; ставлення до себе, як до іншого; оцінка іншими власних досягнень; взаємодія зі значущими іншими; позитивна мотивація стосовно себе; реалізація власного потенціалу впевненості в собі; потреба в досягненні успіху) та структурних компонентів самоповаги (когнітивний, емоційно-ціннісний, поведінковий).

Базовими для побудови психологічної моделі та програми формування самоповаги в студентському віці виступили положення особистісно-орієнтованого виховання І. Беха про всебічне врахування індивідуальних

потреб і можливостей особистості; розкриття та розвиток її потенціалу; створення умов для індивідуальної самореалізації, розвитку та саморозвитку особистісних якостей; повага до особистості.

Привертає увагу комплексна психологічна програма з формування самоповаги у студентському віці, яка була націлена на розвиток і гармонізацію складових досліджуваного феномену через створення визначених психологічних умов засобами активного соціально-психологічного навчання. Слід зазначити, що результати формувального експерименту підтвердили ефективність та доцільність використання розробленої та апробованої в дисертаційному дослідженні психологічної програми формування самоповаги у студентів закладів вищої освіти. Зазначене дозволяє зробити висновок про необхідність подальшого впровадження запропонованої програми поза освітнім процесом в закладах вищої освіти.

Важливо зазначити, що за результатами формувального експерименту були розроблені й запропоновані рекомендації психологам та кураторам академічних груп закладів вищої освіти, спрямовані на формування самоповаги та особистісне зростання студентів з урахуванням психологічних умов цього процесу.

Висновки роботи змістовні, обґрунтовані, виконані на належному рівні узагальнення та відповідають поставленим у дослідженні завданням.

Основні положення та результати дисертаційного дослідження Малихіної О. А. знайшли своє відображення у 27 публікаціях, серед яких 4 статті у наукових фахових виданнях України, затверджених МОН України, 3 статті – у періодичних виданнях включених до міжнародних наукометричних баз, 20 – матеріали наукових конференцій та інші наукові видання.

Зміст автореферату ідентичний основним положенням дисертації.

В цілому, подане дисертаційне дослідження є змістовною, логічною та завершеною роботою.

Водночас, хочемо висловити автору деякі зауваження та побажання:

1. Концептуальна частина теоретичних засад формування самоповаги у студентів закладів вищої освіти могла б бути більш повно представлена результатами наявних розробок, здійснених українськими вченими-психологами.

2. Досліджуючи особливості розвитку самоповаги студентів закладів вищої освіти, цікаво було б проаналізувати гендерні відмінності розвиненості цього особистісного утворення. Такі дані значно збагатили б емпіричні результати дисертації.

3. Вважаємо, що зміст та процесуальні аспекти психологічної програми формування самоповаги в студентському віці, презентовані у третьому розділі, варто було б подати стисліше за рахунок розміщення у додатках зразків виконання студентами розвивальних вправ, оскільки перевантаження розділу прикладами ускладнює сприймання загальної структури програми.

4. У роботі наявні окремі стилістичні огріхи.

Однак висловлені зауваження та побажання не впливають на загальну позитивну оцінку рецензованої роботи.

Вищезазначене дає підстави зробити висновок про те, що дисертаційна робота «Психологічні умови формування самоповаги у студентів вищих навчальних закладів» є завершеним самостійним дослідженням, в якому поставлена і на належному рівні розв'язана актуальна для педагогічної та вікової психології проблема. Дисертація відповідає вимогам МОН України до кандидатських дисертацій, а Малихіна Ольга Андріївна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія.

Офіційний опонент:

**кандидат психологічних наук,
доцент, професор кафедри психології,
факультету філософії та суспільствознавства
Національного педагогічного
Університету імені М.П. Драгоманова**

О.В. Строяновська

Підпис: зав. канцелярією
НПУ ім. М.П. Драгоманова
Підпис: *Строяновська*
«20» квітня 2022 р.